

Գ.Թ. Մանուկյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹՅԱՆ ՈՒՐՎԱԳԾԵՐԸ
ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ

«Հ-ում առկա սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը բնութագրվում է անկայունությամբ, տնտեսության, գիտության և կրթության ոլորտում անբավարար ներդրումներով և բնակչության ցածր կենսամակարդակով: Վերջինս ավելի է սրում իրավիճակն ինչպես աշխատաշուկայում, այնպես էլ աշխատանքային միգրացիայի ոլորտում ճգնաժամի պայմաններում: Դրան զուգահեռ, անհրաժեշտ է սոցիալական և աշխատանքային հարաբերությունների դեֆորմացիայի նվազեցում (աշխատանքի մոտիվացիայի բարձրացում, աշխատողների սոցիալական երաշխիքների և իրավական պաշտպանության առկայություն, աշխատողների որակավորման բարձրացում), որը բերում է աշխատուժի շահագործման հնարավորության նվազեցում, մասնավորապես՝ ցածր աշխատավարձի, աշխատանքի պաշտպանության պահանջներին ու նորմերին չհամապատասխանելու և դրա օգտագործման պարճառով: Կարևոր է ուսումնասիրել գործազուրկների, գործազրության դինամիկան տնտեսական վերելքների և անկումների ժամանակաշրջաններում, ինչպես նաև օգտագործել այդ ցուցանիշները գործազրկության մակարդակը կանխատեսելու, բիզնես ցիկլերին հետևելու համար: Ավելին, գործազրկության հոսքերի վերլուծությունն աշխատաշուկայի այլ ցուցանիշների հետ միասին կարող է օգնել հասկանալու աշխատաշուկայի իրավիճակի պարճառները և նախապատրաստել քաղաքականության վերաբերյալ առաջարկություններ: Գործազրկության մակարդակի տարանջատներն ավելի ամբողջական ընկալելու համար կարևոր է գնահատել անցման մակարդակի տարանջատները՝ զբաղվածությունից գործազրկությանը և հակառակը:

Հողվածի նպատակն է ուսումնասիրել ՀՀ-ում գործազրության առանձնահատկությունները Covid 19 պայմաններում, որը կարող է նպաստել աշխատաշուկային հավասարակշռության ապահովման համար առաջարկությունների ընդունմանը: Ուսումնասիրության համար տեսամեթոդական հիմք են մակրո-մակարդակում առնչվող աշխատությունները, գիտաժողովի հողվածները, վիճակագրական հրապարակումները: Ուսումնասիրության հիմնական արդյունքների վերաբերյալ եզրահանգումներ կատարելիս կիրառվել են ուսումնասիրության, վերլուծության և սինթեզի արդյունքները:

Առանցքային բառեր. ճգնաժամային իրավիճակ, աշխատանքային ռեսուրս, աշխատուժ, աշխատաշուկա, գործազուրկ, պաշտոնական գործազուրկ, գործազրկության մակարդակ:

Աշխատաշուկայի բոլոր մասնակիցների համար կարևոր է ընկալել առկա գլոբալ և ազգային մարտահրավերները և կառուցվածքային խնդիրները, որպեսզի ժամանակին ճիշտ որոշումներ կայացնեն ճգնաժամերը հաղթահարելուն և աշխարհի ամենազարգացած երկրներին միանալու նպատակին հասնելու ճանապարհին: Ժամանակակից աշխարհում աննախադեպ տեխնոլոգիական բեկումներով, հաճախակի ճգնաժամերի առկայության պայմաններում գործազրկությունը գործնականում չի նվազում, իսկ որոշ երկրներում և տարածաշրջաններում կմնա շատ բարձր:

Գործազուրկները սահմանվում են որպես աշխատունակ տարիքի բոլոր անձինք, ովքեր գործազուրկ են եղել, որոշակի վերջին ժամանակահատվածում աշխատանք փնտրելու համար գործողություն են իրականացրել և այժմ հասանելի են աշխատանքի ընդունվելու համար [1]:

Երկրում գործազրկության ընդհանուր մակարդակն աշխատուժի չօգտագործված առաջարկի խիստ պահանջված չափանիշ է: Աշխատուժի մասնակցության ցուցանիշի և զբաղվա-

ծություն-բնակչության հարաբերակցության հետ միասին գործազրկությունը տնտեսական ակտիվության և աշխատաշուկայի կարգավիճակի ամենալայն հասանելի չափումն է այն երկրներում, որոնք կանոնավոր կերպով կետրոնացվում են աշխատուժի մասին տեղեկատվություն:

Գործազրկության մակարդակը բխում է ընդհանուր աշխատուժից, ներառյալ զինվորական անձնակազմը: Մեթոդաբանության մանրամասն քննարկման տեղեկատվական աղբյուր է հանդիսանում Ֆ. Լեպերի աշխատությունը [2]:

Բնակչության որոշակի խմբերի շրջանում, առավել ևս ճգնաժամային իրավիճակներում գործազրկության, զբաղվածության վերաբերյալ տվյալները՝ ըստ տարիքի, սեռի, զբաղմունքի, արդյունաբերության կամ մարզի, թույլ են տալիս բացահայտել գործազրկությունից առավել տուժած աշխատողները և ոլորտները, ավելի լավ հասկանալ գործազուրկ բնակչության կազմը, հետևաբար, պատշաճ կերպով նպատակաուղղել գործազրկության հաղթահարման, զբաղվածության ավելացման քաղաքականությանը: Գիտակցելով անգործության գինը՝ աշխարհի կառավարություններն առաջին պլան են մղում երիտասարդության գործազրկությունը և փորձում մշակել համապատասխան քաղաքականություն և ծրագրեր [1]:

Հիմնվելով հրապարակված հաշվետվությունների վրա [4], կատարված ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ համաճարակի պայմաններում 2020-2021թթ.-ին 15+ տարիքային սահմանում գործազուրկների մասով 2021թ-ին 2020 թ-ի համեմատությամբ գործազուրկների թվաքանակը նվազել է 35.1 հազ-ով մոտ 15 %-ով աշխատուժի 0.1% աճի պայմաններում: Հիմնական գործազուրկները 25-34 տարիքում են, դրանց տեսակարար կշիռն ընդհանուր գործազուրկներում 2021 թ-ին կազմել է 26.8%, որը նախորդ տարվա համեմատությամբ ավելացել է 2.6 տոկոսային կետով: 2020-2021թթ-ին գործազուրկների 97% կազմում է՝ 15-64 տարիքը: Տարիքային կազմով, գործազուրկների թվի առավելագույն նվազում 2021թ-ին 2020թ-ի հետ համեմատած նկատվել է երիտասարդ տարիքում՝ 25-34 տարիքային սահմանում 7.3 հազ-ով, հարաբերական մեծությամբ 12%-ով, ինչպես նաև 15-24 տարիքային սահմանում 5.6 հազ-ով հարաբերական մեծությամբ 15.5%-ով, իսկ գործազուրկների թվի ավելացում տեղի է ունեցել, ինչպես նաև մինչ կենսաթոշակային տարիք (55-64 տարեկան) մարդկանց շրջանում 5.3 հազ-ով հարաբերական մեծությամբ 14.4%-ով և 75 տարեկանից բարձր սահմանում: Այնուամենայնիվ, վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2021 թ.-ի վերջին 55-64 տարեկան գործազուրկներն ամենաշատն են տուժել համաճարակի հետ կապված սահմանափակող միջոցներից: Տարիքային կազմով 2021-2020թթ-ին ամենաբարձր տեսակարար կշիռն ունեցել են 25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկները համապատասխանաբար 26.8% և 25.9%, ակնհայտ է, որ 2021թ-ին դրանց տեսակարար կշիռն ավելացել է 0.9 տոկոսային կետով: 25-34 տարիքային խմբում գործազուրկները շարունակում են բարձր մնալ ինչպես տղամարդկանց, այնպես էլ կանանց շրջանում: Հենց այս տարիքում է տեղի ունենում ինտենսիվ աշխատանքի որոնում, քանի որ երիտասարդներն առաջին անգամ են մտնում աշխատաշուկա: Այս խումբը, համեմատած մյուսների հետ, հաճախ փոխում է աշխատանքը, քանի որ փնտրում է իր համար ամենահարմար տարբերակը: 2021-2020թթ-ին 15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների տեսակարար կշիռը համապատասխանաբար կազմել է 15.2% և 15.3%:

Մեր երկրում երիտասարդների շրջանում գործազուրկներն ավելի շատ են տղաների դեպքում, որոնց տեսակարար կշիռն ընդհանուր գործազուրկներում 2021-2020թթ-ին 25-34

տարիքային սահմանում կազմել է 27% և 30.1%, կանանց շրջանում 23.4% և 25%, արձանագրելով դրանց տեսակարար կշիռների աճ, իսկ 15-24 տարիքային սահմանում տղաների տեսակարար կշիռը կազմել է 15.8% և 15%, կանանցը՝ 14.6% և 15%: Արտագաղթի ցուցանիշները չեն ներկայացվում տարիքային կազմով, սակայն, հաշվի առնելով այն միտումը, որ ամբողջ աշխարհում արտագաղթում են երիտասարդները և աշխատունակ բնակչությունը, կարելի է ենթադրել, որ երկու գործոններն էլ նպաստել են երիտասարդների թվի կրճատմանը:

Սեռային առումով, 2021թ-ին գործազուրկների 55.4% կազմում են տղաները, որը 1.4 տոկոսային կետով ցածր է 2020թ.-ի համեմատ, իսկ կանանց մոտ ավելացել է 2.5 տոկոսային կետով կազմելով 45.6%: Տղամարդիկ գործազուրկներում ավելի շատ են բոլոր տարիքային խմբերում, քան կանայք, բացառությամբ 2021թ-ի 45-54 տարեկան տարիքային խմբում:

Տարածքային առումով՝ 2021թ-ին գործազուրկների 76% գտնվել է քաղաքում, որը 3 տոկոսային կետով գերազանցում է նախորդ տարվա ցուցանիշը, ինչպես քաղաքում, այնպես էլ գյուղում հիմնական գործազուրկները 25-34 տարիքային խումբն է: Այդ տարիքի գործազուրկների տեսակարար կշիռը քաղաքում մնացել է անփոփոխ 24%, իսկ գյուղում աճել է 5 տոկոսային կետով կազմելով 35%:

2018-2021թթ-ին 15-74 տարիքային մակարդակում գործազուրկների դինամիկան ունեցել է նվազման միտում, բացարձակ գումարով միջին տարեկան գումարը կազմել է 15.4 հազ, իսկ հարաբերական մեծությամբ մոտ 2.1%: 2021թ-ին 2018թ-ի հետ համեմատած գործազուրկները նվազել են 46.4 հազ-ով, հարաբերական մեծությամբ 18.9 %, այն դեպքում, երբ աշխատուժը նվազել է 2.2%: 2019թ-ի հետ համեմատած 2020թ-ին գործազուրկների թիվը նվազել է 2.6 %-ով, իսկ 2021թ-ին նախորդ տարվա հետ համեմատած նվազել է 15%-ով, հետևաբար ըստ պաշտոնական տվյալների համաճարակի պայմաններում <<-ում գործազուրկների թիվը հատկապես 2021թ-ին նվազել է: Սեռային առումով կին գործազուրկների դինամիկան ունեցել է նվազման միտում, նման միտում է ունեցել տղամարդ գործազուրկների դինամիկան, բացառությամբ 2020թ-ին արձանագրելով 3.9%-ով աճ 2019թ-ի հետ համեմատած: 2019թ-ի հետ համեմատած 2020-2021թթ-ին կին գործազուրկների թիվը նվազել է համապատասխանաբար 10.1%-ով և 12.6%-ով, այն դեպքում, երբ ընդհանուր գործազուրկների թիվը համապատասխանաբար նվազել է 2.6%-ով և 15%-ով: Բնակավայրի առումով, 2021թ-ին 2018թ-ի հետ համեմատած, ինչպես քաղաքում, այնպես էլ գյուղում գործազուրկների քանակը նվազել է բացարձակ գումարով համապատասխանաբար 29.8 հազ-ով, և 16.5 հազ-ով, իսկ հարաբերական մեծությամբ՝ 16.4%-ով և 25.6%-ով: Կառուցվածքային առումով քաղաքային գործազուրկների տեսակարար կշիռն ընդհանուր գործազուրկներում 2018-2021թթ-ին կազմել է 73.7-75.9 %, սակայն 2021 թ-ին 2018թ-ի հետ համեմատած ավելացել է դրանց տեսակարար կշիռը 2.2 տոկոսային կետով կազմելով 75.9%: 2020-2021թթ.-ին գյուղական բնակավայրերում գործազուրկների թիվը նվազել է համապատասխանաբար 7%-ով և 23%-ով, ինչը գերազանցում է այդ ժամանակահատվածում ընդհանուր գործազուրկների նվազման տեմպը համապատասխանաբար 2.6 և 1.5 անգամ [4]:

2020-2021թթ-ին 15+ տարիքային խմբի գործազուրկների հիմնական մասը կազմում են միջին կրթություն ունեցողները, որոնց տեսակար կշիռն ընդհանուր գործազուրկներում 2021թ-ին նվազել է 2 տոկոսային կետով և կազմել է 68 %, այն դեպքում երբ այդ կարգավիճակի

գործազուրկների թիվը հարաբերական մեծությամբ նվազել է 13.1%-ով: 2021թ-ին 2020թ.-ի հետ համեմատած բարձր կրթություն ունեցողների տեսակարար կշիռը 2 տոկոսային կետով ավելացել է, և կազմել 30%, այն դեպքում, երբ դրանց թիվը բացարձակ գումարով նվազել է 6.7 հազով, հարաբերական մեծությամբ 10%-ով: 2021թ-ին 20-34 տարիքում գործազուրկների 45%-ը ունեն բարձր կրթական մակարդակ, որը նախորդ տարվա հետ համեմատած ավելացել է 9 տոկոսային կետով, իսկ միջին կրթական մակարդակ ունեցողներինը նվազել է 6 տոկոսային կետով, կազմելով 53%: 2021թ.-ին 35-64 տարիքային սահմանում գործազուրկների 76.4% կազմել են միջին կրթություն ունեցողները և դրանց տեսակար կշիռն ավելացել է մոտ 5.1 տոկոսային կետով նախորդ տարվա հետ համեմատած այն դեպքում, երբ դրանց թվաքանակը հարաբերական մեծությամբ նվազել է 10.5%-ով: Բարձր կրթություն ունեցողների տեսակարար կշիռը նվազել է մոտ 3.3 տոկոսային կետով և կազմել է 21.1%, միաժամանակ դրանց թվաքանակը նվազել է 27%-ով: 2021թ-ին սեռային առումով 20-34 տարիքում բարձ կրթությունով գործազուրկ տղամարդկանց տեսակարար կշիռն ավելացել է 8 տոկոսային կետով կազմելով 34%, նույն միտումն է ունեցել կանանց մոտ և դրանց տեսակարար կշիռն ավելացել է 7 տոկոսային կետով կազմելով 58% [4]:

2018-2020թթ-ին բարձրագույն, հետբուհական կրթությամբ գործազուրկները բացարձակ գումարով ունեցել են աճի միտում, 2021թ-ին նվազել է նախորդ տարվա հետ համեմատած մոտ 6.7 հազով և կազմել 59.6 հազ, ինչը մոտ է 2018թ-ի ցուցանիշին: Համադրելիության առումով 2019թ-ին բարձրագույն, հետբուհական գործազուրկները նախորդ տարվա հետ համեմատած ավելացել է 4.9 հազով: 2021թ-ին 2020թ-ի հետ համեմատած բացարձակ գումարով նվազել են բարձրագույն, հետբուհական կրթություն ունեցող գործազուրկները, սակայն կառուցվածքային առումով գործազուրկներում բարձրագույն, հետբուհական գործազուրկների տեսակարար կշիռն ունեցել է աճի միտում՝ 2021թ-ին կազմել է մոտ 30%, որը 1.7 տոկոսային կետով գերազանցում է 2020թ-ի ցուցանիշը, իսկ 2019թ. ցուցանիշը 2018թ-ի հետ համեմատած գերազանցում է 3.2 տոկոսային կետով: Միջին մասնագիտական, նախամասնագիտական կրթություն ունեցող գործազուրկների քանակն ունեցել է նվազման միտում և դրանց տեսակարար կշիռն ընդհանուր գործազուրկներում 2021թ-ին կազմել է 25.6%, ինչը 2.8 տոկոսային կետով զիջում է 2018թ-ի ցուցանիշը: Միջնակարգ ընդհանուր կրթություն ունեցող գործազուրկների թիվն ունեցել է նվազման միտում, սակայն գործազուրկների 41-42 % ձևավորում է դրանց բանակը: 2021 թ-ին գործազուրկների մոտ 55.6% (2020թ-ին կազմել է 54.3%) բարձրագույն, հետբուհական և միջին մասնագիտական, նախամասնագիտական կրթություն ունեցողներն են: Վերջինս ունեցել է աճի միտում՝ 2018թ-ի հետ համեմատած բարձր է 3 տոկոսային կետով [4]: Հետևաբար երկրում գործազրկությունն ավելի կիրթ է դարձել: Դրա համար կարևոր է ոչ միայն պայմանների ստեղծումը սովորելու համար, այլև սերմանելու շարունակական կրթության կարևորությունը:

2018-2021թթ-ին գործազրկության մակարդակը կայուն նվազել է և 2021 թ-ին կազմել է 15% (գործազուրկների թվի և աշխատուժի համապատասխանաբար 18.9% և 0.5% նվազման պայմաններում), որը 4 տոկոսային կետով ցածր է 2018թ-ի ցուցանիշից, միջին տարեկան նվազումը կազմել է 1.3%, հետևաբար գործազուրկների քանակի 1 % նվազման արդյունքում գործազրկության մակարդակը նվազել է 0.6 %-ով: Գործազրկության էական նվազում արձա-

նագրվել է 2021թ-ին, որը 2019-2020թթ-ի ցուցանիշը զիջում է մոտ 2.8 տոկոսային կետով [4]: Գործազրկության կրճատում տեղի է ունեցել նոր աշխատատեղերի ստեղծման, աշխատուժի քանակի նվազման պայմաններում: Նոր աշխատատեղերի ավելացմանը նպաստել է սովերից աշխատատեղերի դուրս բերումը, վարչարարության ակտիվացումը, աշխատուժի քանակի նվազումը, վերջինիս նպաստող գործոններից է արտագաղթը: Երբ ցուցանիշի արժեքը բարձր է, երկիրը կարող է հայտնվել անկման մեջ (կամ ավելի վատ), տնտեսությունը կարող է վատառողջ լինել:

Ուսումնասիրության ընթացքում մեր կողմից հաշվարկվել և վերլուծվել է գործազրկության դինամիկան 15-24 և 25-34 տարիքային սահմաններում: 2021թ-ին 2011թ.-ի հետ համեմատ 15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների թիվը կրճատվել է 58%-ով, այն դեպքում, երբ այդ տարիքի աշխատուժը նվազել է 46.3%-ով, որի արդյունքում 15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատուժի հարաբերակցությունը կայուն նվազել է 2019-2021թթ-ին 32.6%-ից 30.4% (էական նվազում արձանագրվել է 2021թ-ին 1.8 տոկոսային կետով, 2020թ-ին 0.4 տոկոսային կետով), այդ խմբի գործազուրկների 29.3% նվազման և աշխատուժի 24.2% նվազման պայմաններում: 15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների և ընդհանուր գործազուրկների հարաբերակցությունը 2019թ-ի հետ համեմատ 2020-2021թթ-ին նվազել է մոտ 2.5 տոկոսային կետով 2021թթ.-ին կազմելով 15.2%, այն դեպքում երբ այդ ժամանակահատվածում այդ խմբի գործազուրկները նվազել է 29.3%-ով, իսկ ընդհանուր գործազուրկները՝ 17.1%-ով¹:

2011թ-ի հետ համեմատ 2021թ-ին 15-24 տարիքային սահմանում աշխատանքային ռեսուրսների 32% և այդ գործազուրկների թվի 58%-ով նվազման պայմաններում այդ տարիքի գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատանքային ռեսուրսի հարաբերակցությունը 14.5%-ից նվազեց 8.8%: Այդ հարաբերակցությունը կայուն նվազել է 2019-2021թթ-ին 12.2%-ից 8.8%, այն դեպքում, երբ այդ ժամանակահատվածում այդ խմբի գործազուրկները նվազել են 29.3%-ով, իսկ աշխատանքային ռեսուրսները 2.7%-ով: 15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատանքային ռեսուրսի հարաբերակցության միջին արժեքը 2011-2013թթ-ին կազմել է 13.3%, 2014-2017թթ-ին 13.2%, 2019-2021թթ.-ին՝ 10.5%²:

25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկների դինամիկան 2014-2017թթ-ին դրսևորել է վեր ի վայր բնույթ, իսկ 2019-2021թթ-ին կայուն նվազել է: 2021թ-ին 2011թ.-ի հետ համեմատ այդ գործազուրկների թիվը կրճատվել է 15%-ով, այն դեպքում, երբ այդ տարիքի աշխատուժը նվազել է 0.5%-ով, որի արդյունքում 25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատուժի հարաբերակցությունը 20.9%-ից նվազել՝ 17.7%:

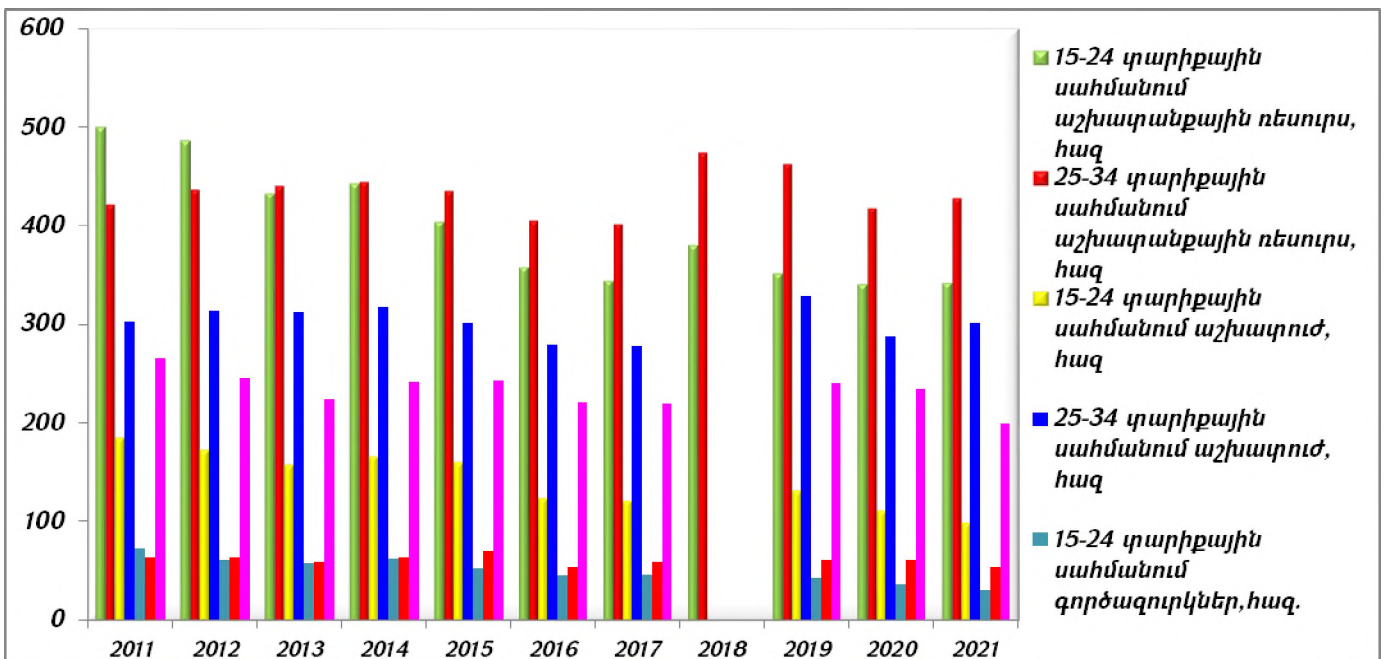
Այդ հարաբերակցությունը 2020թ-ին 2019թ-ի հետ համեմատ ավելացել է 2.7 տոկոսային կետով, կազմելով 21.4%, իսկ 2021թ-ին նախորդ տարվա հետ համեմատ նվազել է 3.7 տոկոսային կետով: 2011-2021 թթ.-ին 25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկների և ընդհանուր գործազուրկների հարաբերակցության դինամիկան հիմնականում ունեցել է աճի

¹ Հաշվարկները կատարվել են հեղինակի կողմից հիմք ընդունելով Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2020-2022թթ.-ի հրապարակումների փյալները

² Հաշվարկները կատարվել են հեղինակի կողմից հիմք ընդունելով Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2012-2022թթ.-ի հրապարակումների փյալները

միտում: Այդ հարաբերակցությունը 2019-2021թթ-ին աճել է՝ 25.6%-ից 26.8%, այն դեպքում, երբ այդ խմբի գործազուրկները նվազել են 12.8%-ով, իսկ ընդհանուր գործազուրկները՝ 17.1%-ով:

25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատանքային ռեսուրսի հարաբերակցության դինամիկան կայուն նվազել է 2011-2013թթ-ին, 2014-2021 թ-ին դրսևորել է վեր ի վայր բնույթ, մասնավորապես 2021թ-ին 2018թ-ի հետ համեմատ աճել է 1.2 տոկոսային կետով, կազմելով 14.5%, իսկ 2021թ-ին նվազել է կազմելով 12.4%: Այնուամենայնիվ, 2021թ-ին 2011թ-ի հետ համեմատաժ այդ հարաբերակցությունը նվազել է 2.6 տոկոսային կետով կազմելով 12.4%, այն դեպքում, երբ գործազուրկները նվազել են 18.6%, իսկ աշխատանքային ռեսուրսներն աճել՝ 1.4%-ով: Այդ տարիքային սահմանում գործազուրկների և աշխատանքային ռեսուրսի հարաբերակցության միջին արժեքը 2011-2013թթ-ին կազմել է 14.2%, 2014-2017թթ-ին՝ 14.5%, 2019-2021թթ-ին՝ 13.4% (գծ. 1):

Պճ. 1. 15-24 և 25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկության դինամիկան 2011-2021թթ.-ին³

Երիտասարդների գործազրկության բարձր մակարդակ ունեցող երկրի համար, որտեղ գործազուրկ երիտասարդների և գործազուրկ չափահասների հարաբերակցությունը մոտ է մեկին, կարելի է եզրակացնել, որ գործազրկության խնդիրն ազդում է ողջ երկրի վրա, և ոչ միայն երիտասարդության վրա: Այնուամենայնիվ, երիտասարդների գործազրկության մակարդակը հակված է ավելի բարձր լինել, քան մեծահասակների մակարդակը:

Գործազուրկ կամ թերզբաղված երիտասարդներն ավելի քիչ հավանական է, որ արդյունավետորեն մասնակցեն ազգային զարգացմանը և իրացնեն իրենց քաղաքացիական իրավունքները: Որոշ դեպքերում այն առաջացնում է սոցիալական լարվածություն և հանգեցնում է մերժման գործող սոցիալ-տնտեսական համակարգի երիտասարդական միջավայրը: Ընկերության և երկրի երիտասարդության շրջանում տարածված գործազրկության և թերզբաղվածության պատճառով չի կարող նորամուծություններ անել և մրցակցային առավելություններ ստա-

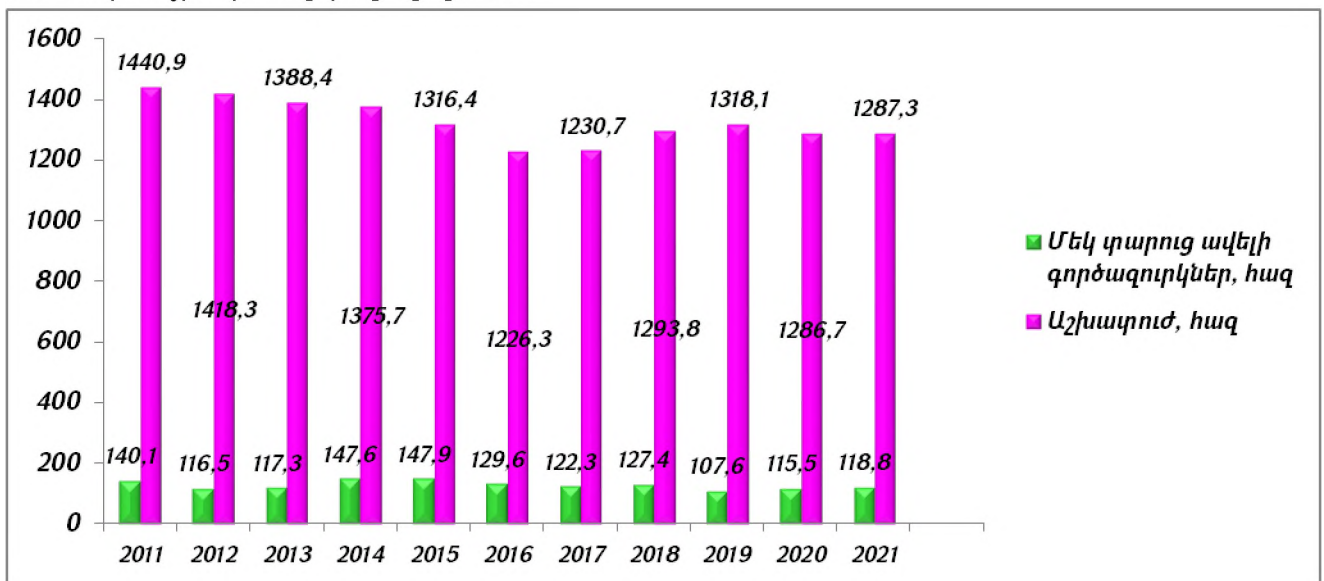
³Հաշվարկները կատարվել են հեղինակի կողմից հիմք ընդունելով Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2012-2021թթ.-ի հրատարակումների փյուլները

նալ մարդկային կապիտալում ներդրումների հիման վրա՝ խաթարելով ապագա հեռանկարները:

Միջազգայնորեն ընդունված աշխատունակ տարիքի (15-64 տարիք) գործազրկության մակարդակը 2021թ-ին 2020թ-ի համեմատությամբ նվազել է 2.7 տոկոսային կետով և կազմել է 15.9%: Համեմատաբար գործազրկության մակարդակի նվազում եղել է սեռային, բնակավայրի առումով, էական նվազել է տղամարդկանց առումով 3.4 տոկոսային կետով կազմելով 15.6%, ավելի քիչ նվազել է գյուղական բնակավայրում գործազրկության մակարդակը՝ մոտ 1.2 տոկոսային կետով և կազմել է 8.8% [4]: Եթե ավելի խորքային դիտենք, խնդիրը, ոչ թե գործազրկության, այլ կայուն եկամտի ապահովման հետ է կապված: Քանի որ կարող են լինել մարդիկ, ովքեր պաշտոնապես գրանցված են որպես գործազուրկ, սակայն արտերկրից էական օգնություն են ստանում կամ զբաղված են գյուղատնտեսությամբ: Հետևաբար նպատակը ոչ թե գործազրկության մակարդակի նվազումն է, այլ վերջնական թիրախն աղքատության ցուցանիշի կրճատումն է:

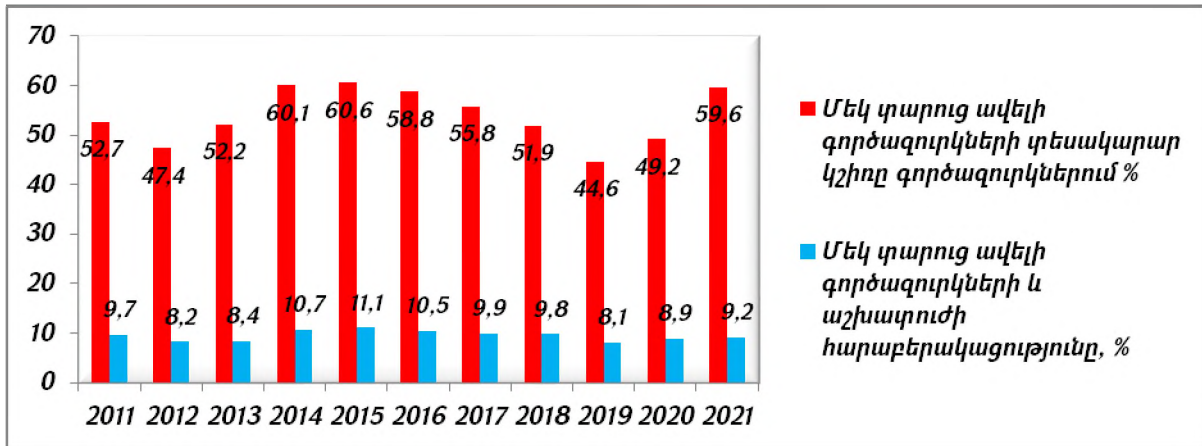
Բարձրագույն, հետբուհական, միջին մասնագիտական, նախամասնագիտական կրթությամբ գործազուրկության մակարդակը 2014-2017թթ-ին հիմնականում աճել է, իսկ Covid-19 պայմաններում, 2021թ.-ին 2019թ.-ի հետ համեմատ բարձրագույն, հետբուհական, գործազրկության մակարդակը նվազեց 1.6 տոկոսային կետով կազմելով 14%, իսկ միջին մասնագիտական, նախամասնագիտական գործազուրկության մակարդակը նվազել 4.2 տոկոսային կետով կազմելով 15.8%: Covid-19 պայմաններում գործազուրկության մակարդակի էական նվազում արձանագրել է միջնակարգ ընդհանուր կրթությամբ և հիմնական ընդհանուր, տարրական կրթությամբ գործազրկության մակարդակը [4]:

Մեր կողմից կատարված հաշվարկներից պարզվել է, որ բարձրագույն, հետբուհական կրթությամբ գործազուրկների և աշխատուժի հարաբերակցությունը 2014-2021 թթ-ին, բացառությամբ 2017թ-ին և 2020թ-ին ունեցել է նվազման միտում՝ 5.4%-ից նվազել է մինչև 4.6%, միջին մասնագիտական, նախամասնագիտական գործազուրկների և աշխատուժի հարաբերակցությունը վայրի վեր բնույթ է կրել և 2021 թ-ին 2014թ-ի հետ համեմատ նվազել է 0.3 տոկոսային կետով կազմելով 3.9%:

Գծ. 2. Մեկ փարուց ավելի գործազուրկների և աշխատուժի դինամիկան 2011-2021թթ-ին՝

Մեկ տարուց ավելի գործազուրկների և աշխատուժի, մեկ տարուց ավելի գործազուրկների և գործազուրկների, աշխատուժի հարաբերակացության 2011-2021թթ-ի դինամիկան ուսումնասիրելու նպատակով կազմվել է գծ. 2 և գծ. 3-ը:

Գծ. 3. Մեկ տարուց ավելի գործազուրկների և գործազուրկների, աշխատուժի հարաբերակացության դինամիկան 2011-2021թթ-ին⁴

2014-2017թթ-ին երկարաժամկետ գործազուրկների թիվը նվազել է հարաբերական մեծությամբ, այն կազմել է 17.1%, իսկ դրանց տեսակարար կշիռը գործազուրկներում 2014թ-ի հետ համեմատ նվազել է 4.3 տոկոսային կետով, կազմելով 55.8 %, իսկ աշխատուժում՝ 0.8 տոկոսային կետով կազմելով 9.9 %: 2018-2021թթ-ին 2018թ-ի հետ համեմատ երկարաժամկետ գործազուրկների թիվը բացարձակ գումարով նվազել է 8.6 հազ-ով հարաբերական մեծությամբ 6.7%-ով, սակայն դրանց տեսակարար կշիռը գործազուրկներում 2018թ-ի հետ համեմատ ավելացել է 7.7 տոկոսային կետով կազմելով 59.6 %,, իսկ աշխատուժում՝ 0.6 տոկոսային կետով կազմելով 9.2 %: Համաճարակի պայմաններում 2020 - 2021թթ-ին երկարաժամկետ գործազուրկների թիվը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճը կազմել է 7.3% և 2.8%), գործազուրկներում դրանց տեսակարար կշիռը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճել է 4.6 և 10.8 տոկոսային կետով), գործազուրկներ ու աշխատուժի հարաբերակցությունը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճել է 0.8 և 0.3 տոկոսային կետով) ունեցել է աճի միտում: Սովորաբար ընդունում են, որ որքան գործազրկության միջին տևողության արժեքը մոտ է զրոյին, այնքան ավելի արդյունավետ է գործում աշխատաշուկան⁵: Գործազրկության կարճ ժամանակահատվածներն ավելի քիչ մտահոգիչ են, հատկապես, երբ գործազուրկները ծածկված են գործազրկության ապահովագրությամբ կամ աջակցության համանման ձևերով, կարճաժամկետ գործազրկությունը կարող է նույնիսկ ցանկալի համարվել, երբ գործազուրկները ժամանակ ունեն օպտիմալ աշխատանք փնտրելու:

2018-2021թթ-ին մարզային մակարդակով գործազրկության տարբերությունը պայմանավորված է տարբեր գործոններով, այդ թվում՝ կլիմայական պայմանների տարբերություններով, ապրանքների և ծառայությունների արտադրության զարգացման մակարդակով, բնակչության թվով, կրթության մակարդակով: Գործազրկության ամենաբարձր մակարդակը, որը ունեցել է

⁴ Աղյուսակի ցուցանիշները հաշվարկվել են Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2012-2022թթ.-ի հրապարակումների հիման վրա

⁵ Հաշվարկները կատարվել են Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2012-2022թթ.-ի հրապարակումների հիման վրա

հիմնականում նվազման միտում գրանցվել է Երևանում 21.6%, որը 7.5 տոկոսային կետով զիջում է 2018թ.-ի ցուցանիշը: Հարկ է նշել, որ այնուամենայնիվ Երևանում առկա է ապրանքների և ծառայությունների լայն տեսականի, այդ թվում՝ բարձր տեխնոլոգիաներով, արտադրության զարգացած վածություն, բնակչության կրթական բարձր մակարդակ, ինչի արդյունքում բարձր որակավորում ունեցող կադրերի պակաս չի զգացվում: Երկրորդ հորիզոնականը գործազրկության բարձր մակարդակով աչքի է ընկել Լոռին, որտեղ այդ ցուցանիշը բացառությամբ 2021թ-ին ունեցել է աճի միտում: Ամենացածր գործազրկության մակարդակ արձանագրվել է Գեղարքունիքում, որն ունեցել է վայի և վեր բնույթ և 2021թ-ին 5.6 տոկոսային կետով ավելի ցածր է եղել 2018թ-ի ցուցանիշից: Համաճարակի պայմաններում 2020-2021թթ գործազրկության մակարդակը նվազել է Արարատում, Կոտայքում, Շիրակում, Սյունիքում, Վայոց ձորում, Տավուշում, իսկ մնացած մարզերում և ք. Երևանում 2020թ-ին նվազել է, իսկ 2021թ-ին աճել:

2018-2020թթ-ին աշխատանք առաջարկողների դինամիկան աճել է (2020թ-ին նախորդ տարվա հետ համեմատ ավելացել է 3.5%-ով), իսկ 2021թ-ին նվազել է, սակայն 2021թ-ին 2018թ-ի համեմատ գերազանցում է 4713-ով կամ 5.7%, իսկ ամենաբարձր արդյունք ապահովված 2016թ-ի ցուցանիշին զիջում է 9389-ով [4]: Պաշտոնապես գրանցված գործազրկության կրճատումն ուղեկցվում է աշխատանք փնտրողների թվաքանակի աճով: Նման հակասությունն արդյունք է նրան, որ պաշտոնական վիճակագրությունը հաշվառում է մի կողմից վերապատրաստվող գործազուրկներին և մյուս կողմից աշխատանքային թափուր տեղերը: Այն այսպես կոչված «թափուր աշխատատեղերի» մասին է:

2018-2021թթ.-ին աշխատանք փնտրողների կազմում գործազուրկների տեսակարար կշիռն ունեցել է նվազման միտում 79 %-ից մինչև 67%, 2020-2021թթ.-ին դրանց տեսակարար կշիռը համապատասխանաբար կազմել է 69% և 67%: 2018-2021թթ.-ին ոչ պաշտոնական և պաշտոնական գործազրկության միջև առկա է էական տարբերություն՝ սակայն դրա դինամիկան ունեցել է նվազման միտում: 2018թ-ին ոչ պաշտոնական և պաշտոնական գործազրկության հարաբերակցությունը կազմել է 3.7, իսկ 2021 թ-ին՝ 3.4: Նման տարբերությանը կարող է նպաստել.

- նյութական շահագրգռվածության բացակայումը: Այն գործազուրկը, ով ունի համեմատաբար բարձր եկամուտով աշխատանք գտնելու մեծ հնարավորություն շահագրգռված չէ աշխատանքի կորստի սոցիալական նպաստներով՝ ցածր չափի, կարճ տևողության և նշանակման խիստ չափանիշների պատճառով:
- Ինքնուրույն աշխատանք գտնելու ուղղվածությունը տարբեր միջոցներով, այդ թվում գովազդի, ինտերնետի, ընկերների միջոցով:
- Գրանցման և հետագա ընթացակարգերի հնարավոր դժվարությունները՝ բացասաբար վերաբերմունք պետական կառույցներին, վախ բյուրոկրատիայից, զբաղվածության ծառայություններում գրանցվելիս որոշակի պահանջների կատարման անհրաժեշտություն և այլն:
- Մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացման անհրաժեշտությունը: Զբաղվածության կենտրոններում բացակայում են աշխատանքի միասնական չափանիշների կատարելագործման անհրաժեշտությունն ազդում է մատուցվող ծառայությունների որակի վրա:

➤ Տեղեկատվության բացակայությունը, որը հանգեցնում է քաղաքացիների անտեղյակությանն աշխատաշուկայում պետական աջակցության հնարավորությունների մասին:

2016-2021թթ-ին, բացառությամբ 2018թ.-ին, պաշտոնական գործազուրկների մեջ գնալով նվազել է 16-29 տարեկան երիտասարդների տեսակարար կշիռը: Վերջինս 23.7 %-ից նվազել է մինչև 14%: Բարձր որակավորում ունեցող մասնագետները նախընտրում են ինքնուրույն աշխատանք փնտրել, հետևաբար գրանցված գործազուրկների կառուցվածքում առավել տարածված են դպրոցական կրթություն ունեցող անձինք:

2018-2021թթ-ին պաշտոնական գործազուրկների և աշխատուժի հարաբերակցությունը բացառությամբ 2020թ-ին (4.7%), ունեցել է նվազման միտում: 2021թ.-ին 2018թ.-ի հետ համեմատ այն նվազել է 0.4 տոկոսային կետով կազմելով 4.5%⁶: 2021 թ.-ին իրական գործազուրկների ընդամենը 29%-ն է դիմել գործակալություն՝ պետական աջակցության նպատակով: Նման ցածր մակարդակը պայմանավորող գործոններից են զբաղվածության պետական ծրագրերի թերակատարումը, աջակցության ոչ էական արդյունքները կապված գործակալության միջոցով աշխատանք փնտրողների աշխատանքի տեղավորման հետ: Հարկ է նշել, որ գրանցված գործազուրկության մակարդակի փոփոխությունները, որոնք սովորաբար ավելի են ուշադրության սևեռաման արժանանում, քան ընդհանուր ցուցանիշները, կապված են աշխատաշուկայում իրավիճակի լավացման հետ: Գրանցված գործազուրկության մակարդակի փոփոխությունների վրա իր ազդեցությունն է ունենում գործազուրկության նպաստների փոփոխությունները, դրանց ստացման հասանելիության ընդլայնումը: Գործազուրկության նպաստների ցածր մակարդակը նույնպես աշխատաշուկայի բնորոշ հատկանիշներից է:

Աշխատուժի պահանջարկը 2011-2015թթ-ին, բացառությամբ 2013թ-ին ունցել է աճի միտում, 2016թ-ին նվազել է, այնուհետև դրսևորել է աճի միտում մինչև 2019թ-ը: 2021թ-ին աշխատուժի պահանջարկն աճել է, որը գերազանցել է 2011թ-ին ցուցանիշը 1022-ով կամ 86%-ով, սակայն զիջում է 2018թ-ի ցուցանիշը 960-ով, հարաբերական մեծությամբ 14%-ով: 2017-2021թթ-ին կառուցվածքային առումով աշխատուժի պահանջարկում միջին հաշվով 42% կազմում են բանվորները, մասնագետները՝ 27% [4]: Դրանց մեջ ամենամեծ խումբը որակավորում չպահանջող բանվորական աշխատատեղերն են: Ակնհայտ է, որ հիմնականում թափուր մնում ցածր աշխատավարձով աշխատատեղերը:

Ներկայացված տվյալներից ակնհայտ է, որ առկա է մասնագիտությունների և հմտությունների զգալի անհավասարակշռություն աշխատուժի պահանջարկի և առաջարկի միջև:

Աշխատանքի շուկայում զբաղվածության լարվածությունը բնութագրելու համար նշենք, 2016-2019թթ-ին թափուր աշխատատեղի ծանրաբեռնվածության դինամիկան ունեցել է նվազման միտում՝ 75-ից նվազել է մինչև 24 մարդ, որի արդյունքում աշխատանքի շուկայի լարվածությունը թուլացել է, 2021թ-ին նվազել է 2020թ-ի հետ համեմատ, սակայն 2019թ-ի ցուցանիշը գերազանցել է 15-ով: 2019թ-ի հետ համեմատ 2021թ-ին աշխատանքի շուկայի լարվածությունը մեծացել է⁷:

Երկրում գործազուրկության մակարդակն աշխատուժի չօգտագործված առաջարկի պահանջված չափանիշ է: Այն տնտեսական ակտիվության և աշխատաշուկայի կարգավիճակի

⁶ Հաշվարկները կատարվել են հեղինակի կողմից

⁷ Աշխատանքի շուկան Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2012-2022թթ.-ի հրապարակումների տվյալներ

ամենալայն հասանելի չափումն է երկրում, որը կանոնավոր կերպով կետրոնացվում է աշխատուժի մասին տեղեկատվություն:

Covid 19 պայմաններում 2019թթ.-ի հետ համեմատ 2020թ-ին գործազուրկների թիվը նվազել է 2.6 %-ով, իսկ 2021թ-ին նախորդ տարվա հետ համեմատ նվազել է 15%-ով, սեռային առումով 2019թ-ի հետ համեմատ 2020-2021թթ-ին կին գործազուրկների թիվը նվազել է համապատասխանաբար 10.1%-ով և 12.6%-ով, այն դեպքում: 2020-2021թթ.-ին գյուղական բնակավայրերում գործազուրկների թիվը նվազել է համապատասխանաբար 7%-ով և 23%-ով, ինչը գերազազում է այդ ժամանակահատվածում ընդհանուր գործազուրկների նվազման տեմպը համապատասխանաբար 2.6 և 1.5 անգամ:

Այսպիսով կատարված վերլուծությունների արդյունքում կարող ենք փաստել, որ երկրում գործազրկությունն ավելի կիրթ է դարձել: Դրա համար կարևոր է ոչ միայն պայմանների ստեղծումը սովորելու համար, այլև սերմանելու շարունակական կրթության կարևորությունը:

15-24 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատուժի հարաբերակցությունը, գործազուրկների և ընդհանուր գործազուրկների հարաբերակցությունը և գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատանքային ռեսուրսի հարաբերակցությունը կայուն նվազել է 2019-2021թթ-ին: 25-34 տարիքային սահմանում գործազուրկների և այդ տարիքի աշխատուժի հարաբերակցությունը հարաբերակցությունը ևս կայուն նվազման միտում դրսևորել է:

Երկրի երիտասարդության շրջանում տարածված գործազրկությունը և թերզբաղվածությունը չի կարող նպաստել նորամուծություններին և մարդկային կապիտալում ներդրումներով մրցակցային առավելությունների ստանալուն, որը՝ խաթարում է ապագա հեռանկարները:

Համաճարակի պայմաններում 2020 - 2021թթ-ին երկարաժամկետ գործազուրկների թիվը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճը կազմել է 7.3% և 2.8%), գործազուրկներում դրանց տեսակարար կշիռը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճել է 4.6 և 10.8 տոկոսային կետով), գործազուրկներ ու աշխատուժ հարաբերակցությունը (նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատ աճել է 0.8 և 0.3 տոկոսային կետով) ունեցել է աճի միտում: Պաշտոնապես գրանցված գործազրկության կրճատումն ուղեկցվում է աշխատանք փնտրողների թվաքանակի աճով: Նման հակասությունն արդյունք է նրան, որ պաշտոնական վիճակագրությունը հաշվառում է մի կողմից վերապատրաստվող գործազուրկներին և մյուս կողմից աշխատանքային թափուր տեղերը: Այն այսպես կոչված «թափուր աշխատատեղերի» մասին է:

2017-2021թթ-ին հիմնականում թափուր է մնում ցածր աշխատավարձով աշխատատեղերը: Միաժամանակ նման աշխատատեղերի մի մասը պաշտոնապես համարվում է «կրկնվող աշխատատեղ», քանի որ այդ աշխատատեղերի մասին գործատուն հաշվետու ժամանակաշրջանից առաջ նույնպես հայտարարել է: Նման աշխատատեղերը տևական ժամանակ սովորաբար չեն հետքըքրում գործազուրկներին: Հետևաբար առավել իրական պատկերացում ձևավորելու համար ցանկալի է առանձնացնել նման աշխատատեղերը, որովհետև պահանջարկ գրեթե չկա:

Ոչ պաշտոնական և պաշտոնական գործազրկության հարաբերակցությունը կազմել է 3.7 իսկ 2021 թ-ին 3.4: Նման տարբերությանը կարող է նպաստել նյութական շահագրգռվածության բացակայումը, ինքնուրույն աշխատանք գտնելու ուղղվածությունը տարբեր միջոցներով,

գրանցման և հետագա ընթացակարգերի հնարավոր դժվարությունները, մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացման անհրաժեշտությունը, տեղեկատվության բացակայությունը:

Գործազրկության հիմնական պատճառները.

- արտադրության ավտոմատացումը, որը դիտարկվում է որպես տեխնիկական գործազրկություն: Նման պայմանում լուծումը ստեղծագործական մասնագիտություններով օժտված մարդկանց համար ավելի շատ աշխատատեղերի ստեղծումն է:
- Օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի բարձրացումը: Որոշ գործատուներ ստիպված են կրճատել աշխատատեղերը կամ դիմել սուվերային զբաղվածության, վերջինս բացասաբար կազդի տնտեսության վրա, մասնավորապես կնվազի բյուջե մուտքագրվող հարկային մուտքերը, կսահմանափակվի օրենքով նախատեսված սոցիալական և բժշկական ապահովագրությունը:
- Սեզոնային գործազրկությունը պայմանավորված աշխատուժի պահանջարկի կանխատեսելի սեզոնային տատանումներով: Սեզոնային գործազրկությունը կարող է առավել տարածված է լինի շինարարության, զբոսաշրջությունը ու գյուղատնտեսական ոլորտներում:

Ամենահեռանկարային ոլորտներում՝ նորարարական, տեխնոլոգիական և գիտատարարյունաբերության ընդլայնման, սեփական որակյալ կադրերով ու մասնագետներով ապահովելու առումով անհրաժեշտ է համապարփակ ծրագրեր: Այս համատեքստում պետք է տրամադրել ներդրողներին ենթակառուցվածքներ, հատուկ հնարավորություններ ընձեռվեն տեխնոպարկերին և տեխնոպոլիսների բնակիչներին: Միաժամանակ պետության դերն ավելի պետք է կարևորվի գիտական հատվածի արդիականացմամբ սեփական որակյալ կադրերի պատրաստման ընդլայնման գործում, նոր մասնագիտությունների գծով համալսարանների և ընկերությունների համագործակցության մեխանիզմի ամրապնդմամբ:

2018-2021թթ-ին գործազրկության մակարդակը կայուն նվազել է Covid-19 պայմաններում գործազրկության մակարդակի էական նվազում է արձանագրվել միջնակարգ ընդհանուր կրթությամբ և հիմնական ընդհանուր, տարրական կրթությամբ գործազուրկության մակարդակում:

Գրականություն

1. **Global Employment** Trends for Youth: Special issue on the impact of the global economic crisis on youth (Женева, 2010). http://www.ilo.org/empelm/pubs/WCMS_143349/lang-en/index.htm(Մուտք 15.09.2023)
2. **Lepper F.**, Comparable annual employment and unemployment estimates, https://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/publications/WCMS_087893/lang-en/index.htm (Մուտք 14.06.2023)
3. **Report and proposed resolution of the committee on work statistics 19.** https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_223719.pdf
4. **Աշխատանքի շուկան** Հայաստանում, վիճակագրական ժողովածուի 2021-2022թթ.-ի հրապարակումների տվյալները:

Г.Т. Манукян

КОНТУРЫ БЕЗРАБОТИЦЫ В КРИЗИСНЫХ СИТУАЦИЯХ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

Текущая социально-экономическая ситуация в Республике Армения характеризуется нестабильностью, недостаточными инвестициями в сферу экономики, науки и образования и низким уровнем жизни населения. Последнее усугубляет ситуацию как на рынке труда, так и в сфере трудовой миграции в условиях кризиса. Наряду с этим необходимо снизить деформацию социально-трудовых отношений, что приводит к уменьшению возможности эксплуатации рабочей силы, в частности, из-за низкой заработной платы, несоблюдения требований и норм охраны труда, и его использования. Важно изучать динамику безработных и безработицы в периоды экономических подъемов и спадов, а также использовать эти показатели для прогнозирования уровня безработицы, отслеживания деловых циклов. Кроме того, анализ потоков безработицы вместе с другими показателями рынка труда может помочь понять причины ситуации на рынке труда и подготовить политические рекомендации. Чтобы более полно понять изменение уровня безработицы, важно оценить изменение уровня перехода от занятости к безработице и наоборот.

Цель статьи – изучить особенности безработицы в Республике Армения в условиях Covid 19, что может способствовать принятию рекомендаций по обеспечению баланса рынка труда.

Теоретико-методологической основой исследования являются работы, относящиеся к макроуровню, статьи конференций, статистические публикации. Результаты исследования, анализа и обобщения были использованы для формирования выводов об основных выводах исследования.

Ключевые слова: *кризисная ситуация, трудовые ресурсы, рабочая сила, рынок труда, безработные, официально безработные, уровень безработицы.*

G.T. Manukyan

OUTLINES OF UNEMPLOYMENT IN CRISIS SITUATIONS IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

The current socio-economic situation in the Republic of Armenia is characterized by instability, insufficient investments in the field of economy, science and education and low living standards of the population. The latter aggravates the situation both in the labor market and in the field of labor migration in crisis conditions. Along with that, it is necessary to reduce the deformation of social and labor relations, which leads to the reduction of the possibility of exploitation of the labor force, in particular, due to low wages, non-compliance with labor protection requirements and norms, and its use. It is important to study the dynamics of the unemployed, unemployment in periods of economic ups and downs, as well as use these indicators to predict the unemployment rate, follow business cycles. Furthermore, the analysis of unemployment flows together with other labor market indicators can help to understand the causes of the labor market situation and prepare policy recommendations. To more fully understand the variation in the unemployment rate, it is important to estimate the variation in the transition rate from employment to unemployment and vice versa.

The purpose of the article is to study the characteristics of unemployment in the Republic of Armenia under the conditions of Covid 19, which can contribute to the adoption of recommendations for ensuring labor market balance.

The theoretical and methodological basis for the study is the works related to the macro level, conference articles, statistical publications. Findings from the study, analysis, and synthesis were used to draw conclusions about the main findings of the study.

Key words: *crisis situation, labor resource, workforce, labor market, unemployed, officially unemployed, unemployment rate.*

Մանուկյան Գրիգոր Թաթուլի – տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ (ՀՀ ՆԳՆ ՃԿՊԱ, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտ)

Ներկայացման ամսաթիվը՝ 03.10.2023

Գրախոսման ամսաթիվը՝ 19.10.2023